

STEINKJER

åpen, lys og glad

Plan for pilotprosjektet

Likestilling og mangfold i

Steinkjerlandbruket 2010-11

Innhold

1.0	Visjon	2
2.0	Bakgrunn	2
3.0	Organisering	3
3.1	Prosjekteier	3
3.2	Prosjektledelse	3
3.3	Samarbeidspartnere	4
3.4	Forankring.....	4
4.0	Avgrensning og rammer	4
5.0	Mål, hovedaktiviteter og tiltak	4
5.1	Mål for pilotprosjektet	4
5.2	Virkninger av prosjektet	5
5.3	Hovedaktiviteter	5
6.0	Økonomi	10
6.1	Kostnadsoversikt	10
6.2	Finansieringsplan	10

1.0 Visjon

Steinkjerlandbruket har i samarbeid med kommunen utviklet en felles visjon som er nedfelt i kommunedelplan landbruk; **Steinkjerlandbruket skal være et utstillingsvindu for norsk landbruk.**

Pilotprosjektet "Likestilling og mangfold i Steinkjerlandbruket 2010 -11" arbeider også ut fra denne visjonen, men ønsker også å være et; **utstillingsvindu for likestillings- og mangfoldsarbeid i landbruket.**

I begrepene likestilling og mangfold legger vi at alle skal ha like rettigheter og muligheter til å bidra og bruke sine ressurser innenfor landbruket uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, funksjonshemming eller seksuell legning. På grunn av den lave kvinneandelen i landbruket vil våre tiltak hovedsakelig være rettet mot å fremme kvinners stilling.

Overordna mål for pilotprosjektet likestilling og mangfold i Steinkjerlandbruket er at prosjektet skal bidra til:

- å oppfylle regjeringens mål og strategi for likestilling i landbruket
- å utvikle kunnskap om hvordan en kommune kan jobbe aktivt med likestilling og mangfold i landbruket
- å bedre kvaliteten på landbrukskontorets tjenester gjennom å innarbeide likestillings- og mangfoldsperspektiv i den daglige virksomheten

Prosjektet skal ivareta mål om økt toleranse, alternativ bruk av ressurser i landbruket, tilleggsnæringer, kulturlandskapsverdier og biologisk mangfold. De tiltakene som gjennomføres i prosjektet skal bidra til å oppfylle målene i Steinkjers kommunedelplan landbruk (vedlagt sammendrag) og understøtte Steinkjer kommunes omdømmeplattform "Åpen lys og glad" (vedlagt) Vi legger også vekt på medvirkning og deltakelse fra rådgivningsapparatet og næringa selv.

2.0 Bakgrunn

Landbruket spiller en viktig rolle for bosetting og sysselsetting i landet vårt. Derfor er det viktig å gi grunnlag for økt verdiskaping og livskvalitet basert på ei bærekraftig forvaltning av landbruket og bygdens ressurser. Landbruket skal være produksjonseffektiv og drive rasjonell matproduksjonen samtidig som det også skal ivareta ei næring der bonden driver med nisjeproduksjon, alternativ næringsutvikling, og vedlikeholder kulturlandskapet. Til dette trenger vi en mangfoldig, motivert og dyktig landbruksbefolkning.

Målet i landbrukspolitikken er at kvinner og menn skal ha samme reelle mulighet til å drive næringsvirksomhet i og i tilknytning til landbruket.

Regjeringas Strategi for likestilling i landbrukssektoren er å fremme kvinners:

- Rekruttering til eierskap av landbrukseiendommer og bosetting på landbrukseiendommer
- Rekruttering til selvstendig næringsdrift med basis i gården og landbrukets ressurser
- Rekruttering til styrer i samvirkeorganisasjoner og faglag

- Utvikling av kunnskapsgrunnet for politikktutforming

Kommunene har en viktig rolle i å utvikle en lokal landbrukspolitikk innenfor rammene av den nasjonale, samt se landbruket som en integrert del av samfunns- og næringsutviklingen i kommunen. Kommunen er også en viktig arena for kunnskapsutvikling og bør fungere som innspiller til myndighetenes politikktutforming.

Landbruket er en næring av stor betydning i Steinkjer kommune. Kommunens oppgave er, gjennom sine roller som myndighet, forvalter og tilrettelegger, å bidra til en positiv utvikling for det lokale landbruket.

Steinkjer kommune har vært en foregangskommune for likestillingsarbeid i flere år. Det er gjennomført likestillingsvurderinger på mange av våre tjenesteområder, i forbindelse med byjubileet i 2007 arrangerte kommunens likestillingsutvalg en nasjonal likestillingskonferanse og vi er med i prosjektet utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken. I 2003 var landbrukskontoret med og fikk gjennomført en undersøkelse om hvordan etablering av samdrifter påvirker kvinner og menns hverdag. Samdrifter i landbruket – mannlig beslutning, kvinnelig tilpasning (A.Galand og H. Tyldum-Stordahl 2003)

Arbeid med likestilling og mangfold er forankret i kommunedelplan landbruk (vedlagt sammendrag) som er utarbeidet og vedtatt av både næringa selv, og politikerne. Landbrukskontoret i kommunen har fått delegert ansvar for å implementere de vedtak som er gjort.

Den offisielle strategien for å fremme likestilling og mangfold er å integrere et kjønns- og likestillingsperspektiv i det ordinære arbeidet. I samarbeid med KUN Senter for kunnskap og likestilling og en ressursgruppe med representant fra Fylkesmannens Landbruksavdeling og en representant fra næringa har vi gjennomført et forprosjekt hvor vi har sett på hvordan denne strategien kan integreres i landbrukskontorets ordinære arbeid. Dette mener vi er viktig for at dette arbeidet skal bli varig og langsiktig og ikke kun være knyttet til prosjekter. Gjennom dette forprosjektet ser vi også at dette er med å øke kvaliteten på landbrukskontorets tjenester og kan tjene som eksempel for hvordan dette kan gjøres også i andre kommuner. Slik vil dette pilotprosjektet være en nyttig kunnskapsbase for den nye stortingsmeldingen om landbruks- og matpolitikken, som for å nå målet om flere kvinner i landbruket, må ha et kjønnsperspektiv.

Forprosjektet har hatt fem ulike tiltak, resultatet av disse tiltakene danner grunnlaget for hovedprosjektet.

3.0 Organisering

3.1 Prosjekteier

Steinkjer kommune, tjenesteenhet landbruk

3.2 Prosjektledelse

Intern koordinering ved BU-konsulent i Steinkjer kommune

Ekstern prosjektledelse etter anbud (KUN senter for kunnskap og likestilling har utarbeidet prosjektbeskrivelsen)

3.3 Samarbeidspartnere

- Landbruks- og matdepartementet
- Kommunal- og regionaldepartementet
- Barne- og likestillingsdepartementet
- Fylkesmannen i Nord-Trøndelag
- Nord-Trøndelag Fylkeskommune
- Kommunenes sentralforbund
- Rådgivningsapparatet, fagorganisasjonene og kompetansemiljøene i kommunen
- Familievernkontoret i Steinkjer
- Landbruksnæringa (bred tilnærming; aktive gårdbrukere, øvrige grunneiere, kvinner, menn, nyetablerte, brukere i omstillingsfase o.a.)
- Nabokommuner, fortrinnsvis aktørene i Invest-samarbeidet (Inderøy og Verran)

3.4 Forankring

Forprosjektet har vist at det er en bred tilslutning til det planlagte arbeidet i pilotprosjektet. I møtet med rådgivningsapparatets representanter fra Bank, forsikring, regnskapskontor, Landbrukets HMS tjeneste, forsøksringen, Nortura og Forum landbruk fikk prosjektet bred støtte. Landbruksavdelinga med alle ansatte har vært aktivt medvirkende i hele orprosjektet og er motivert og inspirert til å jobbe videre.

4.0 Avgrensning og rammer

Tiltak i prosjektet er knyttet til nyskapende metodikk for å innarbeide likestillings- og mangfoldsperspektiv innenfor kommunens rolle og ansvarsområder . Den kunnskapsoppbyggingen som skjer i Steinkjer vil i neste omgang overføres til andre kommuner i form av nasjonal konferanse og veiledningsmateriell.

Prosjektet er to-årig, med en total kostnadsramme på 2,9 millioner kroner.

5.0 Mål, hovedaktiviteter og tiltak

5.1 Mål for pilotprosjektet

- Likestillings- og mangfoldsperspektiv er integrert i alle deler av landbrukskontorets virksomhet innen utgangen av prosjektperioden
- Alle elektroniske og fysiske treffsteder for nærings- og bygdeutvikling bidrar aktivt til å fremme likestilling, mangfold og toleranse
- Rådgivningsapparatet har gjennomgått sine tjenester med tanke på kvinnelige brukere og oppfattes som tilgjengelig, oversiktlig og ressurseffektivt blant brukerne av tjenestene
- Landbruksforvaltningen, rådgivningsapparatet og landbruksbefolkningen har økt forståelse for hvilken betydning faktisk og opplevd eierskap til landbrukseiendom og

produksjonsapparat har for involvering i og utvikling av næringa (både tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer)

- Tilrettelagt informasjon om Steinkjerlandbruket er tilgjengelig for alle som søker det (kvinner, menn, unge, eldre, gårdbrukere, organisasjoner, folkevalgte, media, befolkningen)
- Kunnskap om hvordan kommuner kan arbeide for å fremme likestilling og mangfold i landbruket er formidlet til andre norske kommuner.

5.2 Virkninger av prosjektet

- Større likestilling og mangfold i Steinkjerlandbruket med tanke på eierskap og rekruttering, produksjoner og driftsformer, bedre samhandling mm.
- Økt alternativ bruk av grunneiernes og bygdesamfunnenes ressurser (arealer, produksjonsapparat, bygningsmasse og menneskelige ressurser)
- Økt bevissthet omkring det multifunksjonelle landbrukets betydning for Steinkjersamfunnet (kommunal landbruksforvaltning, rådgivingsapparatet, næringsdrivende innen landbruket og kommunens øvrige innbyggere)
- Økt kunnskapsgrunnlag om kjønn- og likestilling i landbruket som utgangspunkt for politikkutforming.

5.3 Hovedaktiviteter

1. Utvikle rutiner og metoder for hvordan integrere et likestillings- og mangfoldsperspektiv i landbrukskontorets arbeid
2. Utvikle et godt rådgivningstilbud som ivaretar landbrukets samfunnsmessige funksjoner (ut over råvareproduksjon innen mat og trevirke)
3. Legge til rette for bevisste valg om eierskap og organisasjonsform
4. Øke tilgjengelighet, informasjon og kommunikasjon
5. Vurdere behov for en tilpasset opplæring til næringa
6. Utvikle nye arenaer for landbrukskontorets utviklingsarbeid som for eksempel kontaktutvalg i grender, landbruks- ute-kontor, mobiliseringsprosesser, landbrukstreff i martnan.

1. Utvikle rutiner og metoder for hvordan likestilling og mangfoldsperspektiv kan integreres i landbrukskontorets arbeid

Vi vil integrere likestillings- og mangfoldsperspektiv i landbrukskontorets ordinære arbeid og gjennomføre tiltak for å øke kvinner og menns deltakelse og medvirkning i landbruket i Steinkjer. Dette innebærer både videreutvikling av eksisterende tjenester og utvikling av nye.

Gjennom dette arbeidet utvikler vi metoder for integrering av likestilling og mangfold i et kommunalt landbrukskontors arbeid. Dette ønsker vi å bringe videre til andre landbrukskontor som ønsker å videreutvikle sine tjenester. Utviklingsarbeidet skal dokumenteres gjennom hele prosessen og resultere i en anbefaling for hvordan andre landbrukskontor kan arbeide med likestilling og mangfold i landbruket. Resultatene skal formidles gjennom veiledningsmateriell og konferanser og slik være med å utvikle den

veiledning og tilrettelegging som drives overfor landbruket på lokalt nivå. Slik vil prosjektet også øke kunnskapsgrunnlaget for utforming av politikken.

Tiltak

- Utvikle en veileder som brosjyre og på nett
- Arrangere en erfaringskonferanse i eget distrikt og formidle erfaringer på nasjonale konferanser
- Utvikle kunnskap og legge til rette for at andre kan nytte den kunnskapen som vi utvikler gjennom for eksempel å bruke materiell for rådgivningskurs, mal for utviklingssamtaler etc.

2. Utvikle rådgivningstjenesten

Når strukturer, tankemåter og rammebetingelser forandres er det viktig at også Rådgivings - apparatet holder tritt med utviklingen. Undersøkelser viser bl.a. at den nye skogeieren har ofte liten kunnskap om skogen og de virkemidler som skognæringa kan tilby. Dette setter nye krav til rådgivning og veiledning for å nå målsetting om avvirkning og etterfølgende kulturarbeid. I dag er det en rekke aktører som tilbyr forskjellige rådgivningstjenester. Hver for seg har aktørene gode tilbud, men det er et stort forbedringspotensial ved å samarbeide i større grad. Også her bør hensynet til likestilling og mangfold i landbruket integreres og gården som familiearena må bli ivarettatt parallelt med gården som driftsenhet. Landbrukskontoret skal aktivt støtte de gårdbrukere som ønsker å satse gjennom utviklingssamtaler, driftsplanlegging etc i dette skal familien/paret trekkes aktivt inn. Rådgivningstjenesten skal tilpasses ulike behov. Vår undersøkelse viser at kvinner er mindre fornøyd med landbrukskontorets tjenester enn menn. Er det et behov for annerledes veiledning for kvinnene? Hva med de yngre, eldre og par som skal ta over?

Vi ønsker å utvikle en tjeneste etter modell fra basisgrupper hvor ulike fagområder som for eksempel landbrukets produksjonsrådgivere, HMS-tjeneste, driftsplanleggere, regnskapsførere m.fl. samarbeider i forhold til utvikling av et enkelt gårdsbruk slik at gårdbrukerne slipper å oppsøke rådgiverne enkeltvis. Diskusjonen i et rådgiverteam vil bli dynamisk og generere mer skreddersydd veiledning sammenlignet med dialog med hver enkelt rådgiver, hvor brukeren selv må samordne informasjonen. Utfordringene er knyttet til spørsmål om konsulenthonorarer og innbyrdes konkurranse i rådgivertjenesten, dette er spørsmål som søkes avklart i prosjektet.

Tiltak

- Gjennomføre kurs i coaching og hvordan jobbe best i gruppe i veiledningssituasjonen for landbrukets rådgivningsapparat.
- Utvikle en modell for samordning av landbrukets rådgivningstjeneste hvor ulike fagområder kobles sammen for å dekke et behov fra et enkelt, eller flere gårdsbruk sammen. Utvikle en metode for hvordan integrere et mangfolds- og likestillingsperspektiv i denne rådgivningen. Planlegge og utprøve metode på to ulike gårdsbruk.
- Evaluere og vurdere hvordan disse erfaringene skal videreføres i en langsiktig modell.

Indikatorer

- Antall fornøyde brukere av rådgivningstjenestene (kvinner og menn)
- Mer koordinert rådgivning
- Erfaringsoverføring fra rådgivere i Steinkjer til andre kommuner

3. Legge til rette for bevisste valg om eierskap og organisasjonsform

Våre forundersøkelser viser en sammenheng mellom kvinners eierskap til gården og deres deltakelse i drifta. Å øke kvinners eierskap i landbruket vil dermed øke deres deltakelse. Landbrukskontoret og rådgivningsapparatet har behov for mer kunnskap om ulike måter å organisere gårdens drift og eierskap på. Dette vil vi ta tak i. Faktisk eierskap (hjemmelshaver) handler om råderett over ressurser og innflytelse på strategiske valg vedrørende egen bopel og arbeidsplass. Vi ønsker også å se nærmere på hvordan opplevd eierskap (interesse, engasjement, kunnskap mm) kan styrkes uavhengig av "hjemmelshaverskap".

Vi behandler en del søknader om å skille dyrka jord fra tun for å legge den som tilleggsjord til nærliggende gårdsbruk. Vi har behov for mer kunnskap om hvilken innvirkning dette har på eierskap og aktivitet i jordbruket. Får dette ulik innvirkning på kvinner og menns opplevde og faktiske mulighet til eierskap? Fremmer dagens praksis aktivitet og mangfold i produksjoner og driftsformer? Hvilken virkning vil dagens praksis ha for rekruttering, eierskap og drift i framtida?

Den nye jordloven stiller strenge krav til blant annet jordleiekontrakter. Også her trenger vi mer kunnskap om hvilke konsekvenser dette gir i forhold til drift og utvikling på de ulike gårdsbruk.

Dette er aktuelle spørsmål for både kommuneadministrasjon og folkevalgte på landsbasis, og vi tar sikte på å gjennomføre en utrednings- og forskningsinnsats innenfor rammen av prosjektet.

Tiltak

- Landbrukskontoret skal være pådrivere for å integrere gårdbrukerparet i rådgivningssammenheng og utvikle arbeidsmetoder og arenaer for dette.
- Landbrukskontoret skal tilby kompetanseheving om betydning av eierskap og valg av ulike eierskapsmodeller for hele rådgiverapparatet. Familievernkontoret skal også involveres i dette arbeidet
- Det skal lages en presentasjon av ulike valgmuligheter når det gjelder eierskap som skal finnes på landbrukskontorets nettsider.
- Vi vil bidra til å utrede virkningen av ny jordlov og praksis i forhold til fradeling av tun og dyrka jord i Steinkjer og nabokommuner i samarbeid med en forskningsinstitusjon.

Indikatorer

- Antall bruk hvor begge er eiere.
- Antall bruk som overtas av odelsjenter

4. Øke tilgjengelighet, informasjon og kommunikasjon

Det er en sammenheng mellom hvordan landbruket drives, hvordan det framstår og hvem som rekrutteres. Hvordan de potensielle rekruttene oppfatter signalene om hvilke bønder som ønskes i fremtidens landbruk, er avgjørende for om de bestemmer seg for å satse på landbruk eller ikke. Her kan det være lite samsvar mellom ønsker og behov og hvilke bønder som faktisk realiseres og skapes gjennom landbrukspolitikk, -forvaltning, -utdanning og -praksis. Utviklingen i retning større driftsenheter, samdrifter og ulike samarbeidsløsninger, økt mekanisering synes å trekke i retning av økt mannlig dominans og det er grunn til å tro at en økende maskulinisering og mekanisering påvirker hvem som søker seg til jobber innen landbruk, hvem som overtar eiendommene og hvem som aktivt deltar i utviklinga. Det er behov for å synliggjøre rollemodeller og det mangfoldige landbruket både for næringa selv og for de som ønsker å velge ei framtid i landbruket. Særlig er det viktig å få fram kvinnenes faktiske rolle og medvirkning.

Tiltak

- Utvikle en informasjonsstrategi for landbrukskontoret
- Omarbeide informasjonen om landbruksnæringa på kommunens hjemmeside, slik at både kvinner og menn er synlige og hvor informasjon når det gjelder alle målgrupper er tilgjengelig eks ang eiendomsoverdragelse, ekteskap og eierskap, tilgang til rådgivning
- Utprøve ulike sosiale medier i aktiv informasjonsutveksling og samspill med alle landbrukskontorets målgrupper

Indikatorer

- Antall brukere av de nettbaserte informasjonstjenestene

5. Vurdere behov for en tilpasset opplæring til næringa

Våre forundersøkelser viser at mange aktører (både kvinner og menn) innen landbruket er passive og benytter landbrukseiendommer utelukkende som bolig. Jorda er forpaktet bort, eller drives av ektefelle/partner uten at begge parter er involvert. Vi ønsker å utelukke manglende kompetanse som årsak til at disse ikke er involvert i landbruksdrift.

Forundersøkelsen indikerer også at behovet for kompetanse blant aktive eiere og drivere av landbrukseiendommer er i endring. Fokus på "den nye skogeieren" har avdekket andre behov for kompetansepåfyll enn den tradisjonelle skogeierrollen. Det samme er tilfelle innen jordbruket, på grunn av annen erfaringsbakgrunn hos nye drivere og driftsteknisk utvikling.

Det finnes god oversikt over tilbudssiden av opplæringstilbudet overfor landbruket, men det er knyttet usikkerhet til hvorvidt dette er tilrettelagt for- og kommunisert ut til alle brukergrupper.

Tiltak

- Gjennomføre brukerundersøkelse blant alle aktører (kvinner, menn, aktive, passive) innen Steinkjerlandbruket med tanke på innhold og alternative undervisningsopplegg som er fleksibelt og tilpasset brukernes behov
- Implementere resultatene fra brukerundersøkelsen i kurs- og kompetansetilbudet i samarbeid med alle aktører på tilbydersiden (landbruksskole- og høgskolemiljøene, bygdefolkets studieforbund, fagorganisasjonene m.fl.)

6. Utvikle nye arenaer for landbrukskontorets utviklingsarbeid

Det er viktig å skape godt klima for nye løsninger og øke kompetansen i hele landbruksmiljøet. Vi ser at landbrukskontoret kan nå flere og andre grupper bønder ved å gå nye veier og prøve nytt. Vi vil utnytte de sosiale møteplassene som allerede finnes for eksempel Steinkjer martnan og prøve ut nye for eksempel Frivilligsentralene. (tiltak for nye sosiale media som facebook, SMS er omtalt i pkt 4)

Resultatene fra vår undersøkelse viser at flere som eier landbrukseiendommer ikke har landbruksfaglig bakgrunn, særlig gjelder dette kvinner. Undersøkelsen viser også at utdanning fører til økt deltakelse og medvirkning i gårdsdriften. Vi har behov for mer kunnskap om hvilke behov de som ikke har landbruksfaglig bakgrunn har og ønsker å undersøke dette nærmere.

Tiltak

- Utvikle en velkomstpakke for det nye gårdbrukerparet hvor nyttig informasjon blir samlet.
- Gjennomføre 6 temamøter hvor det gjennomgående målet er 40% av begge kjønn. Oppmøte registreres og hvert møte evalueres.
- Utvikle samarbeidet skole-landbruksnæring
- Stimulere til at landbruket synliggjøres i nytt vitensenter som er under utvikling i Steinkjer

Indikatorer

- Antall deltakere (kvinner og menn) på landbrukskontorets ute-arenaer
- Antall møter og nye arenaer.

6.0 Økonomi

6.1 Kostnadsoversikt

Kostnadsart	1. prosjektår	2. prosjektår	Totalt
Koordinering Steinkjer kommune	100 000 kr	150 000 kr	250 000 kr
Prosjektarbeid tjenesteenhet landbruk	180 000 kr	220 000 kr	400 000 kr
Prosjektdeltagelse næringsaktører	150 000 kr	300 000 kr	450 000 kr
Ekstern prosjektledelse	175 000 kr	200 000 kr	375 000 kr
Forsknings- og utredningsoppgaver	200 000 kr	500 000 kr	700 000 kr
Eksterne innledere på fagmøter og kurs	75 000 kr	200 000 kr	275 000 kr
Møter og materiell	65 000 kr	100 000 kr	165 000 kr
Reiser	50 000 kr	30 000 kr	80 000 kr
Interne konsulents tjenester (info. og IKT)	50 000 kr	20 000 kr	70 000 kr
Eksterne konsulents tjenester	25 000 kr	75 000 kr	100 000 kr
Sum	1 070 000 kr	1 795 000 kr	2 865 000 kr

6.2 Finansieringsplan

Finansieringstype og -kilde	1. prosjektår	2. prosjektår	Totalt
Steinkjer kommune	280 000 kr	435 000 kr	715 000 kr
Samarbeidspartnere landbruksnæringa	150 000 kr	300 000 kr	450 000 kr
Fylkesmannen i Nord-Trøndelag	120 000 kr	180 000 kr	300 000 kr
Nord-Trøndelag Fylkeskommune	120 000 kr	280 000 kr	400 000 kr
Landbruks- og matdepartementet	400 000 kr	600 000 kr	1 000 000 kr *
Sum	1 070 000 kr	1 795 000 kr	2 865 000 kr

* Landbruks og matdepartementet har allerede tildelt 200 000 kr i støtte til prosjektet for utvikling av rådgivingstjenesten (hovedaktivitet 2)